

Детство

13.

Детинство

Часопис о књижевности за децу
Година XXXIX, број 2,
лето 2013.

Редакција:
Др Јован Љуштаковић,
главни и одговорни уредник
Др Василије Радикић
Мр Бојана Вујин
Раша Попов

Секретар редакције:
Ивана Мијић

Лектор и коректор:
Мирјана Карановић

Издавач:
Међународни центар књижевности за децу
ЗМАЈЕВЕ ДЕЧЈЕ ИГРЕ
Нови Сад, Змај Јовина 26/II
Тел. (021) 66-11-266, 66-13-648
E-mail: zdigre@gmail.com
www.zmajevedecjeigre.org.rs

За издавача:
Душан Ђурђев, директор

Слог:
Ласер студио, Нови Сад

Штампа:
Offset print, Нови Сад

Часопис излази тромесечно
Цена овог двоброја: 300,00 динара

Рачун Змајевих дејих игара
340-11006551-47

Овај број часописа су финансирали:
Управа за културу града Новог Сада
Министарство културе и информисања
Покрајински секретаријат за културу
и јавно информисање

САДРЖАЈ:

ПРЕДСТАВЕ О ДРУГИМА И ДРУГАЧИЈЕМ У КЊИЖЕВНОСТИ ЗА ДЕЦУ (2)

Зорана З. Опачић, Писмо из Индије за друга Кардеља (слика других култура у часописима за децу 50-их година XX века)	3
Sanja Č. Roić, Konstrukcija vlastitog identiteta u tjеčkom časopisu za djecu <i>Il Pioniere/Arcobaleno</i>	13
Владислава С. Гордић Петковић, Херојство и жртва као обележја Другог: потрага за подвигом у дејој књижевности	20
Јована М. Реба, Проблематика идентитета Тила Ојленшпигела	25
Јелена Г. Спасић, (Де)конструкција америчко-азијског идентитета у причама за децу Едит Ытон	32
Надија И. Реброња, Слике медитеранских земаља у путописима за децу и младе	39
Тамара Р. Грујић, Представе о другом и другачијем у роману <i>Авен и јазојас у Земљи Ваука</i> Уроша Петровића	43
Ивана Р. Мијић, Фантастични роман за децу као предлојак анимираног филма <i>Паранорман</i> : прича о другом и другачијем	48
Наташа П. Кљајић, Леда: Други – имаголошко читање романа <i>Чудесна судбина Леде Ројско</i> Лауре Санди	57
Милена С. Зорић, Сви другачији у роману <i>Звезда ругалица</i> Весне Алексић	64
Миомир З. Милинковић, Јунаци у романима фантастичне и научнофантастичне садрјине – компаративни приступ	71
Виолета Б. Димова, Дијалогизам у роману <i>Хари Поттер и камен мудрости</i>	78
Ивана С. Игњатов Поповић, Позови М. да решиш проблем	83
Анико Ч. Уташи, Велики и мали (односно одраслих и деце и односно старијег и млађег детета у књигама за децу Еве Јаниковски)	89
Махмут И. Челик, Представе о различитом у турским причама за децу у Републици Македонији	96
Данијела Б. Мишић, Улога превода енглеских романа у размени културних вредности	100
Мирјана М. Стакић, Тачке гледишта у књижевности за децу као медијуми који одређују начин доживљавања интерперсоналних релација	107

РЕЦЕНЗЕНТИ

Проф. др Владислава Гордић Петковић,

Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет

Проф. др Љиљана Пешикан Љуштановић,

Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет

Проф. др Горана Ранчевић,

Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет

Проф. др Сунчица Денић Михаиловић,

Универзитет у Нишу, Учительски факултет у Врању

Проф. др Виолета Јовановић,

Универзитет у Крагујевцу, Педагошки факултет у Јагодини

Доц. др Зорица Хаџић,

Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет

Др Весна Цолић, проф. струковних студија,

Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Новом Саду

Мр Марина Токин, професор,

Основна школа „Прва војвођанска бригада“, Нови Сад

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

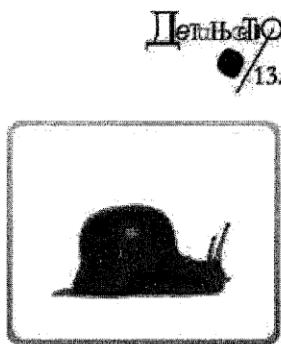
821-93(05)

ДЕТИЊСТВО : часопис о књижевности за децу / главни и одговорни уредник
Јован Љуштановић. – Год. 1, бр. 1 (1975) – Нови Сад : Змајево дечје игре,
1975-. – 23 cm

Тромесечно

ISSN 0350-5286

COBISS.SR-ID 9948418

Detinjstvo. Časopis o književnosti za decu

2/2013 (XXXIX)

UDK 82

ISSN 0350 – 5286

Predstave o drugima i drugačijem u književnosti za decu Prevod

- *Zorana Opačić*: Pismo iz Indije za druga Kardelja (Slika drugih kultura u časopisima za decu 50-ih godina XX veka) Prevod (Download)
- *Sanja Č. Roić*: Konstrukcija vlastitog identiteta u riječkom časopisu za djecu «Il Pioniere/Arcobaleno» Prevod (Download)
- *Vladislava Gordić-Petković*: Herojstvo i žrtva kao obeležja drugog: potraga za podvigom u dečjoj književnosti Prevod (Download)
- *Jovana Reba*: Problematika identiteta Tila Ojlenšpigela Prevod (Download)
- *Jelena Spasić*: (De)konstrukcija američko-azijskog identiteta u pričama za decu Edit Iton Prevod (Download)
- *Nadija Rebronja*: Slike mediteranskih zemalja u putopisima za decu i mlade Prevod (Download)
- *Tamara Grujić*: Predstave o drugom i drugačijem u romanu «Aven i jazopas u zemlji Vauka» Uroša Petrovića Prevod (Download)
- *Ivana Mijić*: Fantastični roman za decu kao predložak animiranog filma «Paranorman: priča o drugom i drugačijem» Prevod (Download)
- *Nataša Kljajić*: Leda: Drugi – imagološko čitanje romana «Čudesna sudbina Lede Rotko» Laure Sandi Prevod (Download)
- *Milena Zorić*: Svi drugačiji u romanu «Zvezda rugalica» Vesne Aleksić Prevod (Download)
- *Miomir Milinković*: Junaci u romanima fantastične i naučnofantastične sadržine – komparativni pristup Prevod (Download)
- *Violeta B. Dimova*: Dijalogizam u romanu «Hari Poter i kamen mudrosti» Prevod (Download)
- *Ivana Ignjatov-Popović*: Pozovi M. da rešiš problem Prevod (Download)
- *Aniko Utaši*: Veliki i mali (odnos odraslih i dece i odnos starijeg i mlađeg deteta u knjigama za decu Eve Janikovski) Prevod (Download)
- *Mahmut I. Čelik*: Predstave o različitom u turskim pričama za decu u Republici Makedoniji Prevod (Download)
- *Danijela B. Mišić*: Uloga prevoda engleskih romana u razmeni kulturnih vrednosti Prevod (Download)
- *Mirjana Stakić*: Tačke gledišta u književnosti za decu kao medijumi koji određuju način doživljavanja interpersonalnih relacija Prevod (Download)

МАХМУТ И. Челик

Филолошки факултет – Универзитет „Гоце Делчев“

Штип, Р. Македонија

Претставе о различитом кроз турске приче за деца у Републици Македонији

САЖЕТАК:

Оно што је различито, другачије у смислу националне, језичке, верске или расне припадности, може се доживети и тумачити као нит, која обједињује, а не као нешто што би могло разједињавати деца различите националне припадности. То је оно што желимо, и требало би да извучемо као поанту у делима Шукра Рама и Неџати Зекирија. Заједништво и суживот између грађана у Републици Македонији, без разлике на њихову националну и верску припадност, требало би да се приказују убедљивије, преко уметнички обликованих и приказаних ликова и дешавања у делима турских писаца за деца.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: различито, национална, језичка, верска припадност, обједињује, турска дела за деца.

Претставите за поинаквото низ турските раскази за деца во Република Македонија

Шукри Рамо е типичен пример на автор, чијшто живот и работа минаа во знакот на обединувањето на општествено-политичката со книжевната активност. Шукри Рамо, целото свое поетско и прозно творештво го посвети на афирмацијата на Титовото дело за „Братство и единство“ меѓу народите и етничките заедници во некогашната југословенска федерација. Тоа, очебијно се открива и во неговите раскази за деца, во кои идејаната нишка се провлекува преку обработените теми и настани, а и низ устата на јунаците. Фахри Каја, зборувајќи за прозната продукција на турски јазик во Република Македонија помеѓу 1970 и 1975 година посебно ја истакнува книгата на Шукри Рамо „Зелено село“, за која вели дека со богат локален јазички колорит се обработуваат теми од животот на турските селани во Источна Македонија за време и по Втората Светска Војна. (Ќ. Çiğdem, 1998: 30)

Во расказите за деца *Полски цвет* на виделина излегува оваа спротивност кај Шукри Рамо“, вели Карахсан и додава: *Ако во истите раскази настаните, желбите, намерата не беа пренаметливи, тие секако ќе беа поживи, попривлечни и повлијателни.* Притоа, впечатокот на Карахсан за *Зелено село* веќе поприлично се поправа, па овој

критичар ќе рече: *Во Зелено село постојат такви убави делови што на читателот му се чини оти пред себе има познат раскажувач.* (M. Karahasan, 1995: 156-158)

По војната Шукри Рамо своите деца- јунаци од сите националности кои живеат во Р. Македонија, се разбира, ќе ги смести во сосем нови и доста изменети животни услови и состојби. Во изминатите општествено-политички услови и децата доживуваат промени. Веќе тие меѓу себе не водат разговори за и околу војната, туку зборуваат за цвеќиња, за училиштето, им помагаат на своите домашни дома и во поле, при што наоѓаат време и за игра. Во овие раскази на еден или друг начин е присутно и авторовото сфаќање и погледи за стравотиите на војната и благодетите што со себе ги носи мирот, за што можат да се посочат расказите *Пролетна убавица*, *Нарциса* и *Кокиче и песните*. Инаку, треба да се каже дека Шукри Рамо во своите раскази посебно внимание им посветува на темите од областа на образованието и воспитанието на децата во Р. Македонија. На пример, во расказот *Осман белџацијата* се раскажува за истоимениот јунак кој не само што бега од училиште, туку им нанесува огромни штети на селаните, што на извесен начин, станува причина и за неговиот несреќен крај. Авторот се застапува за тоа дека Осман, ако учеше како Весна и Вејсел, секако немаше да има трагичен крај и во животот. Авторот е застапник на идејата според која секој треба да воспитува и да поучува, во што голема одговорност им припаѓа на родителите. Бидејќи, според авторот, на пример, непросветеноста на таткото и неговите деца може да ги наведе на лош пат. За ваквиот став и погледи на авторот може да се посочи расказот *Не обрнувај внимание*. Писателот Рамо во речиси сите свои раскази ја искажува својата голема љубов кон сите деца без разлика на национална и верска припадност.

Расказот *Другари* е со тема од училишните денови на авторот. Ова е разбирливо, затоа што истиот зборува во прво лице и е единственото Турче во своето одделение, во кое повеќето ученици се Македонци, Албанци и Срби. Главниот јунак во расказот е од сиромашно семејство. Авторот вели дека бил најдобар ученик во своето одделение, седел во третата клупа, при што лево од него седела неговата другарка Невена, а зад него биле неговите другари Јово и Љубиша. Меѓу другарите постоело разбирање и заемна помош. Помошта особено дошла до израз на крајот од учебната година, кога Шакир своите веќе решени тешки задачи по математика, без да биде забележан од наставникот, успеал да им ги поттури на своите другарчиња.

Дејството во расказот *Алјоша* се случува зимата, 1944 година во Радовиш. Под чинарот, старицата Назли ги посматрала луѓето наоколу, кога ѝ пристапил еден млад човек во руска униформа. Тој ѝ рекол дека се вика Алјоша и дека е од Русија. Бил заробен од Германците, кои го довеле дури на Балканот, а потоа бил ослободен од страна на

партизаните. Старицата Назли, онака за себе, симпатичниот руски војник го нарекла Алуш, како што се викал и нејзиниот внук кој се борел во редовите на веќе формираната регуларна Југословенска војска. Во оро заедно заиграле различните по националност и по вера, Русинот Алјоша, Македонецот Ристо, младата Турчинка Наиле и ромчето Ахмед. Но дошол часот за разделба. Алјоша морал да замине во Штип, додека граѓаните на Радовиш продолжиле со прославата на денот на ослободувањето на својот град.

Рамо ја потенцира издржливоста и истрајноста на своите јунаци пред тешкотиите и суровата реалност на животот. Авторот особено внимание обрнува на солидарноста и разбирањето што владее кај неговите планински спречајници спрема нивните соседи и соселани. И покрај тешките животни услови и природната стихија, овие луѓе наоѓаат сили да истраат на својот камен и сонце. И покрај владеење на назадни сфаќања кај овие луѓе, особено во врска со разни болести, иако бавно, сепак, расте вербата во медицината и нејзината лечебна моќ.

Рамо добро го познава менталитетот на своите јунаци-планински и убавината на животот во природа, односно в планина. Затоа, неговите слики од селскиот живот делуваат убедливо и сигурно, и покрај недостигот на некаква поцврста градба на ликовите и настаните. Иако неговите раскази, главно, се одвиваат во заостанати селски средини, авторот има позитивен и човекољубив став и однос кон луѓето и животот воопшто, што беше карактеристика и на Рамо како човек до крајот на неговиот живот. Меѓу јунаците на Рамо владееат морални норми на однесување, својства присутни и во поширока општествена смисла. Битни обележја на селскиот живот се здрави, добродушни, гостољубиви, вечно насмеани луѓе, кои, и покрај големата сиромаштија, не го губат животниот оптимизам. Повеќето ликови имаат сродни карактерни особини, барем спрема описот на нивниот автор. Рамо брзо и најчесто, низ надворешни ознаки ја претставува етичката особеност на своите јунаци, нивните однесувања кон други луѓе, нивните морални ставови и вредности, при што овие луѓе само на прв поглед се пасивни, заостанати, конзервативни, иако преку чесноста и гостопримството успеваат да го покажат своето духовно богатство и гордост. Кон истите достоинства се приклучува и нивниот едноставен однос кон животот и моралот воопшто.

Во Р. Македонија, особено се познати и омилени расказите за деца на Неџати Зекерија, кој на полето на прозата во литературата за деца на турски јазик постигна најголем дострел. Неџати Зекерија со своите збирки раскази *Децата од нашата улица* (1966), и *Децата од новата улица* (1973) беше интересен и како лектира за децата од македонската популација, особено со *Децата од нашата улица*, која е преведена на повеќе јазици. Расказите во овие книги зборуваат за животот на децата, при што авторот преку својот главен јунак го прикажува детскиот живот, почнувајќи од првите чекори низ тесните скопски улици до завршувањето на основното училиште. Во сите нив се негува духот на заедништвото кај децата, кои не прават разлика на национална основа. Иако

зборуваат на различни јазици, тоа не им пречи добро да се согласуваат и во игрите да бидат единствени.

За Нецати Зекерија може да се каже дека преку своите раскази успеал да го всади чувството за другарство и споделување на среќни и тажни мигови во играта и во животот воопшто и тоа не само кај децата од турската заедница, туку и кај сите деца од „нашата улица“. Овие теми, како и првите младешки љубовни чувства, кај неговите јунаци Орхан и Севил се градат постепено, почнувајќи од раното детство (*Децата од нашата улица*), па преку другарувањето на улица и во училиште (*Децата од старата улица* и *Децата од новата улица*), до првите младешки години и вистинското доживување на првата љубов. (*Ромео и Јулија од нашата улица*). Овие теми во расказите на Нецати Зекерија се претвораат во општочовечки симболи за секое дете, без разлика на неговата национална, верска или расна припадност. Општочовечкото кај Орхан, секако е и основен мотив за прифаќање на расказите за деца на Нецати Зекерија и надвор од неговата национална и јазичка средина. Речиси сите настани во расказите на Нецати Зекерија се доведуваат на релацијата другарство – споделување, прва љубов, кои и ги мотивираат главните јунаци Орхан и Севил, своите постапки да ги насочуваат кон добрината и убавината во животот.

Стојалиштето на Нецати Зекерија за литературата за деца на турската заедница во Р. Македонија е дека литературата за деца, поточно, прво поезијата за деца на турски јазик во Република Македонија по Втората Светска Војна, од една страна се развива под влијание на Тевфик Фикрет (1867-1915), чија поетска збирка *Шермин* се смета за една од првите поетски книги за деца објавени на турски јазик во Турција, а од друга страна под влијанието на таткото на југословенската поезија за деца, Јован Јовановиќ Змај.

Ова стојалиште е мошне интересно, а мислиме дека е и мошне умесно. Литературата која се создава на кој и да е јазик во една земја ѝ припаѓа пред сè, на литературата на дотичната земја (во случајов на Република Македонија), а потоа и на литературата на матичната земја (во конкретниов случај на Република Турција) и, најпосле, на светската книжевна ризница, се разбира, ако истата литература тоа го заслужи со своите уметнички достоинства. Погрешно е да се мисли оти литературата на Турците воопшто, а и литературата за деца на турски јазик во Република Македонија ѝ припаѓа само на литературата на Република Турција, како што е погрешно оти таа, исто така, не ѝ припаѓа и на литературата на Република Турција. Токму фактот што истата ѝ припаѓа на турската литература во Република Турција и на другите литератури кои на турски јазик се создаваат низ целиот свет, претставува богатство за дотичната литература.

Убедливоста на расказите за деца се значаен фактор за детето да стане активен чинител и субјект, а не објект во творештвото. Преку расказите детето сознава многу настани и ликови кои ќе го инспирираат на активно делување не само во семејството, туку и во училиштето, а и во дружењето со своите врсници на улица и на разни културни и спортски манифестации, со што ќе се мотивира на дружељубивост, другарство и други

позитивни својства во животот. Заедништвото и сожителството меѓу граѓаните на Република Македонија, без разлика на нивната национална, јазичка, верска или расна припадност, не треба да се доживува преку сувопарни слогани (како што е случај во некои раскази на Шукри Рамо и на Неџати Зекирија), туку низ уметнички прикажани и оживеани настани, доживувања и ликови. Расказите за деца треба да го поттикнуваат детето на активен однос кон сè што е позитивно во животот.

Користена литература:

1. Емин, Илхами, Алиу, Али. *Песни и раскази за деца од писателите од албанската и турската народност*, Скопје, Наша Книга, Култура, Мисла, Македонска Книга, Детска Радост, 1980.
2. Друговац, Миодраг. *Повоени македонски писатели 1*, Велес, Наша Книга, Скопје, 1986.
3. Емин, Илхами. *Поетското во расказите на Шукри Рамо*, Петнаесетти Рационални Средби (Посебен отпечаток), 1978.
4. Зекеерија, Неџати. *Орхан и Севила*, Скопје, НИК „Наша Книга“, 1982.
5. Зекеерија, Неџати. *Антологија на поезијата за деца од писателите на турската народност во Југославија*, Градина, Детска Радост, 1985.
6. Bezdhanov, S. *Estetski kvaliteti i estetski doživljaj u procesu nastave i učenja*, Pedagoška stvarnost, 1983.
7. *Bir Tutam Hikaye*, Manastır, NİD Mikena, 2008.
8. Kaya, Fahri. *Seçme yazılar*, Üsküp, Birlik yayınları, 1994.
9. Kaya, Fahri. *Küçük hanım*, Üsküp, Birlik yayınları, 1997.
10. Karahasan, Mustafa. *Eleştiriler*, Üsküp, Birlik, 1995.
11. Ülker, Çiğdem. *Makedonya Türk öyküsünde kimlik sorunu*, Ankara, 1998.
12. Zekerija, Negjati. *Dijeca triju ulica*, Sarajevo, Veselin Masleša, 1985.

MAHMUT I. Celik

Faculty of Philology, Goce Delcev University,

Stip, Republic of Macedonia

Ideas of the different through the Turkish children stories in the Republic of Macedonia

Summary:

The persuasiveness of the children stories is a significant factor for a child to become an active contributor and a subject, not an object in the creativity. Through the stories, the child is introduced to many events and characters that inspire its active participation not only in the family, but in the school as well as in the friendship with its peers from the street and from different cultural and sport manifestations. Therefore sociality, friendship and other positive characteristics in life are motivated. The unity and coexistence among the citizens of the Republic of Macedonia, regardless of their national, lingual, religious or racial identity, should not be experienced through mechanical slogans (as in the case of the stories from Shukri Ramo and Necati Zekeriya) but through artistic and enliven events, experiences and characters. The children stories stimulate the child to have an active relationship with everything which is positive in the life.

Keywords: children stories, coexistence, national, religious, racial identity